

विपद् पूर्व सूचना सम्बन्धी जल तथा मौसम विज्ञान विभागले पुऱ्याउने सेवा

मनसुनको समय भनेको विपद्को समय पनि हो। विपद् जोखिम न्यून गर्न जल तथा मौसम विज्ञान विभागले विभिन्न सेवाहरु पुऱ्याइरहेको छ। ती सेवाहरु विविध माध्यमबाट संकटासन्न समुदाय लगायत सरोकारवालाहरु समक्ष पुऱ्याउन विभाग क्रियाशील रहेको छ। यसै सन्दर्भमा गत आषाढ २६ गते माननीय ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रीज्यूको सभाकक्षमा प्रदेशसभाका माननीय मन्त्रीज्यूहरु सहितको बैठकमा उठेका विषय वस्तुहरु तथा आषाढ २८ गते माननीय गृह मन्त्रीज्यूको सभाकक्षमा भएको छलफल तथा निचोडका आधारमा यस विभागले पुऱ्याएको सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । खासगरी यस विभागले पुऱ्याउने सेवाहरु र प्राप्त गर्न सकिने माध्यम तथा थप सूचना सम्प्रेषणका लागि के के गर्न सकिन्छ भन्ने बारे यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ। विपद् व्यवस्थापन एउटा बहु-सरोकारवाला विषय वस्तु भएकोले पनि यसको सहि निदानका लागि हामी सबैको साझा जिम्मेवारी रहन्छ ।

१. तिन दिनको मौसम पूर्वानुमान सेवा:

मनसुनको अवधिमा मनसुन सक्रिय र निष्क्रिय हुने चक्र चलिरहन्छ। विभागले ३ दिन पूर्व नै मौसम पूर्वानुमान गर्ने गरेको छ। समग्रमा कुन क्षेत्रमा कस्तो मौसम रहन्छ भन्ने कुरा विभागको website <http://www.mfd.gov.np/> को **Recent News and Releases** बाट हेर्न र थाहा पाउन सकिन्छ । यसमा नेपाललाई मोटामोटी ३ भागमा बाँडी पूर्व, मध्य र पश्चिम क्षेत्र भन्ने गरिन्छ। यसका अलावा ३ दिन (अर्थात ७२ घण्टाको मौसम पूर्वानुमानको अवस्था) <http://www.mfd.gov.np/nwp/> बाट हेर्न सकिन्छ। यसमा आफूले हेर्न वा थाहा पाउन चाहेको मौसम पूर्वानुमानको अवस्था जिल्लागत रुपमा समेत हेर्न सकिन्छ। यो कम्प्युटर मोडलबाट आएको पूर्वानुमान हो । नक्साको सबै भन्दा माथि INIT MON 16 Jul 11:45 NPT, FCST Wed 18 Jul 18:45 NPT जस्तो लेखिएको हुन्छ। माथिको लाइन INIT MON 16 Jul 11:45 NPT ले उपरोक्त मिति र समयका आधारमा कुन मिति र समयका लागि पूर्वानुमान गरिएको हो सो थाहा पाउन माउसको cursor लाई घण्टा लेखिएको scroll मा तल माथि गर्नुपर्छ ।

२. विगत २४ घण्टाको मौसमी अवस्था:

विगत २४ घण्टाको अवधिमा २० प्रमुख स्थानमा परेको वर्षाको विवरण थाहा पाउन तथा हिमाल आरोहिका लागि यो वेभसाईट हेर्न सकिन्छ । <http://www.mfd.gov.np/>

३. नदीको बहाव:

कुन् नदीमा जल सतह के कति छ / चेतावनी तह वा खतराको तह पार गरेको छ कि छैन भनी थाहा पाउन <http://hydrology.gov.np/#/?k=w3n331> मा हेर्ने । नेपालको नक्सामा देखाईए अनुसारका स्थानहरूको रियलटाईम तथ्याङ्क प्राप्त भईरहेको हुन्छ । त्यसै पेजको माथि देखाइएको River Watch मा क्लिक गर्यो भने सबै प्रमुख नदीहरू जल सतह रियलटाईमा हेर्न सकिन्छ । यदि सबै हरियो छ भने कुनै पनि नदीमा जल सतह चेतावनी वा खतरा तह पार नगरेको भन्ने बुझिन्छ भने पहेंलो रंगले त्यो नदी विशेषमा जल सतह चेतावनी तह पार गरेको भन्ने बुझिन्छ। यदि रातो छ भने जल सतह खतराको तहभन्दा माथिबाट पानी बगेको छ भन्ने बुझिन्छ।

कुनै पनि नदीमा यदि जल सतह बढेर चेतावनी तह वा खतराको तह पार गरेको छ भने यो सूचना गृह मन्त्रालयको राष्ट्रिय आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र र विभिन्न जिल्लाका जिल्ला आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्रमा मोबाइल SMS सूचना पठाइन्छ। गलत सूचना प्रवाह नहोस् भन्नाका लागि कम्प्युटरमा प्राप्त सूचना जुन् सिधै मापन संयन्त्र संग जडान गरिएको स्थानबाट प्राप्त भएको हुन्छ, लाई पुनः एकपटक निश्चित गरिसकेपछि त्यस नदीको बाढी प्रभावित क्षेत्र वा डुबान क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सबै NTC र Ncell का मोबाइल फोनमा SMS पठाइन्छ। साथै गृह मन्त्रालयको राष्ट्रिय आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्र र विभिन्न जिल्लाका जिल्ला आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्रमा समेत सूचना प्रवाह हुन्छ । SMS विभिन्न चरणका रहेका हुन्छन्। यस्तो SMS प्राप्त भइसकेपछि सबैजना चनाखो हुने र खतराको संकेत पनि आएको छ भने सुरक्षित स्थानमा गई बस्नुपर्नेछ। यो सेवा २४ घण्टा सुचारू हुने हुँदा जुनसुकै बखत पनि SMS आउन सक्छ। SMS प्राप्त गरिसकेपछि आफ्नो घरपरिवार, छरछिमेक र समुदायमा समेत सूचना पुऱ्याउनु पर्दछ।

४. अत्याधिक वर्षा:

बाढी, पहिरो र अत्याधिक वर्षाको नजिकको सम्बन्ध हुने हुँदा र अत्याधिक वर्षाले केही समयपछि पहिरोका साथसाथै बाढी पनि निम्त्याउन सक्ने भएकोले विभागले तोकेको निश्चित सिमाना भन्दा बढी वर्षा भएमा विभागको वेभसाईट http://hydrology.gov.np/#/rainfall_watch?k=hfbytb बाट

कुन् स्थानमा कति वर्षा भयो भन्ने बारे सूचना प्रवाह गर्ने गरेको छ। यहाँ हरियोले खतरा नभएको संकेत गर्छ भने रातोले खतरा भएको संकेत गर्छ। विभागले निम्न अनुसारको सिमा भन्दा बढी वर्षा भएमा खतरा मान्ने गरेको छ । यो एउटा सामान्य परिसूचक मात्रै हो । तै पनि सजकताको लागि यो सूचना महत्वपूर्ण हुन्छ ।

१ घण्टामा	६० मि मि
३ घण्टामा	८० मि मि
६ घण्टामा	१०० मि मि

१२ घण्टामा १२० मि मि

२४ घण्टामा १४० मि मि

यदि आफू बसेको स्थानको आसपासमा अत्याधिक वर्षा भएको छ भने बाढी, पहिरो, डुबान हुन सक्छ भन्ने जानकारी सोहि अनुरूपको तयारि गर्नु पर्दछ । नेपालमा ठूलाठूला बाढी डुबानका घटनाहरूमा २४ घण्टामा ५०० मि.मि. भन्दा बढिनै वर्षा भएको थुप्रै घटनाहरू छन् । वि.स. २०७४ सालको अधिकांश तराई मधेश डुबान हुने गरी आएको घटनामा हेटौडा लगायतका स्थानहरूमा तथा वि.स. २०७१ सुर्खेत, बाँके, बर्दिया, कैलालीका लगायतका स्थानहरूमा २४ घण्टामा ५०० मि.मि. भन्दा बढिनै वर्षा भएको थियो ।

५. टोल फ्री नम्बर ११५५

विभागले मनसुनका अवधिमा ११५५ को टोल फ्री नम्बर सञ्चालन गरेको छ। जो कोहीले पनि यसमा फोन गरेर बाढीको जोखिम भए/नभएको बारे थप सूचना लिन सकिन्छ।

६. फेसबुक:

विभागले मौसम पूर्वानुमानका लागि <https://www.facebook.com/mfd.gov.np/> र बाढी पूर्व सूचनाका लागि <https://www.facebook.com/FlowForecasting/> फेसबुक सार्वजनिक गरेको छ । जो कोहीले पनि यसमा लगईन गरी सूचना प्राप्त गर्ने सक्नुहुनेछ ।

७. ट्वीटर:

बाढीको लागि **Nepal Flood Alert (@DHM_FloodEWS)** मा follow गरी ट्वीटर मार्फत बाढी सूचना प्राप्त गर्न सकिन्छ। यस्तै मौसम सम्बन्धी सूचना (**Nepal Weather Forecast**) **@DHM_Weather** मा follow गरी मौसम सम्बन्धी सूचना प्राप्त गर्न सकिन्छ।

८. बाढी बुलेटिन:

विभागले दैनिक २ पटक (बिहान र साँझ) बाढी बुलेटिन निकाल्ने गर्दछ। गृह मन्त्रालयको DRR portal मा भएका DRR focal person हरुलाई यो बुलेटिन पठाइन्छ। अरु जोकोहीले पनि यो बुलेटिन प्राप्त गर्न चाहेमा विभागमा सम्पर्क गर्नुहोला। साथसाथै विभागको वेभसाईट <http://hydrology.gov.np/#/?k=4rgfsq> को माथिल्लो वाँयापट्टिको **Notice** मा क्लिक गरेर पनि हेर्न सकिन्छ ।

९. मनसुन अनुगमन:

विभागले दैनिक रुपमा नेपालका प्रमुख ३० ठाउँको दैनिक वर्षाको अवस्था (अन्य सूचना पनि) र उक्त स्थानमा मनसुन शुरु भएयता विगतमा कति वर्षा हुनुपर्ने हो र आजको दिनसम्मको अवस्था के कति वर्षा

भयो भन्ने बारे पनि दैनिक रुपमा मनसुन अनुगमन गर्ने गरेको छ। यो सूचना यहाँबाट <http://www.dhm.gov.np/uploads/climatic/54579613%E0%A4%AE%E0%A4%A8%E0%A4%B8%E0%A5%81%E0%A4%A8%20%E0%A4%85%E0%A4%A8%E0%A5%81%E0%A4%97%E0%A4%AE%E0%A4%A8%20%E0%A5%A8%E0%A5%A6%E0%A5%A7%E0%A5%AE.pdf>

प्राप्त गर्न सकिनेछ। यसका अलावा जलवायु सम्बन्धि अन्य महत्वपूर्ण सूचनाहरू पनि यहाँ <http://www.dhm.gov.np/climate/> राखिएको छ ।

१०. खतरा जन्य सूचना प्रवाहका लागि तपाईंको सहयोग:

गृह मन्त्रालय मातहत रहेको DRR focal person भन्दा बाहिरका महानुभावहरूले विपद् सम्बन्धी महत्वपूर्ण सूचना प्राप्त गर्न चाहनुहुन्छ भने कृपया आफ्नो मोबाइल फोन र इमेल आइडि पठाई सहयोग गरिदिनुहुन विभाग हार्दिक अनुरोध गर्दछ । सूचना प्रवाहको गति नदी खोलाहरूको बाढीको गति भन्दा छिटो भएमा हामीले धेरै मात्रामा जनधनको क्षति कम गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वासका साथ विभागले काम गरिरहेको छ।

११. बिमाका लागि प्रमाणीकरण:

विपद्लाई टार्न सकिदैन तर त्यसबाट हुने क्षतिलाई न्यून गर्न अवश्य सकिन्छ । यदि कुनै निर्जिव बिमा वा कृषि बिमा गरेको अवस्था छ भने विभागले उपलब्ध तथ्याङ्कका आधारमा प्रमाणीकरण गर्ने गरेको छ । यसका लागी विभागमा निवेदन दिनु पर्दछ । केहि उदाहरण: चट्याङ्गले पुर्याएको क्षति, बाढीले पुर्याएको नोक्सान, डुबानका कारण पुग्न गएको क्षति, असिना पानीका कारण कृषि लगायत सवारी साधनमा पुग्न गएको क्षति, आँधिबेहरिका कारण पुग्न गएको क्षति आदि । त्यसैले आजै विमा गरौं र ढुक्क संगले आफ्नो व्यावसाय संचालन गरौं ।

१२. जिल्ला स्थित बाढी सूचना डिस्प्ले बोर्डहरू:

विगतमा विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरूबाट बाढीको पूर्व सूचना पुऱ्याउन जिल्ला स्थित जिल्ला आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र तथा अन्य प्रमुख ठाउँहरूमा रियल टाइम बाढी सूचना पुऱ्याउन display हरु राखिएकोमा त्यस्ता display board मा सिमकार्डको प्रयोग हुने र ती सिमकार्ड निश्चित समयसम्म Recharge नगरेमा स्वतः निष्क्रिय हुने हुँदा अहिले विभागमा प्राप्त Real time data प्राप्त नहुने अवस्था रहेको छ। यसरी जडान गरिएका display board मा आउने सूचना माथि बुँदा नं. ४ मा उल्लेख गरिएको विभागको वेबसाइटबाट सिधै हेर्न सकिने हुँदा सो वेबसाइटमै हेरी जानकारी लिनुहुन अनुरोध छ।

१३. बाढी डुबानको दिगो समाधान:

बाढी डुबानको दिगो समाधान र सिंचाईको भरपर्दो आधारका रूपमा वर्षातको पानी संकलन एक महत्वपूर्ण उपाय हुन सक्छ । वर्षातमा परेको पानी नै घुमिफिरि नदि खोलाहरूमा पुग्ने हुँदा त्यो भन्दा अगावै वर्षातको पानीलाई आ-आफ्नो खेतवारीमा रोक्न सकियो भने निश्चय पनि बाढी डुबानमा कमि आउनुको अलावा सिंचाईका लागि पनि उपयोग गर्न सकिन्छ । यसमा बहु-सरोकारवाला निकायको आ-आफ्नो भूमिका रहने गर्दछ । यसरी विभिन्न तहमा निर्माण गरिने जल भण्डारण गर्ने पोखरी, ताल तथा जलाशयको लागत अनुमान त्यसले दिने प्रतिफल भन्दा न्यून हुने हुँदा यस्ता कार्यक्रमहरू प्राथमिकता साथ उठान गर्नु आवश्यक छ । किसान र सरकारको साझेदारीमा यस्ता कार्यक्रम ल्याउन सकेमा डुबानको समस्याबाट उन्मुक्ति पाउनुको अलावा सिंचाईको भरपर्दो आधार तय गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सकिने देखिन्छ।